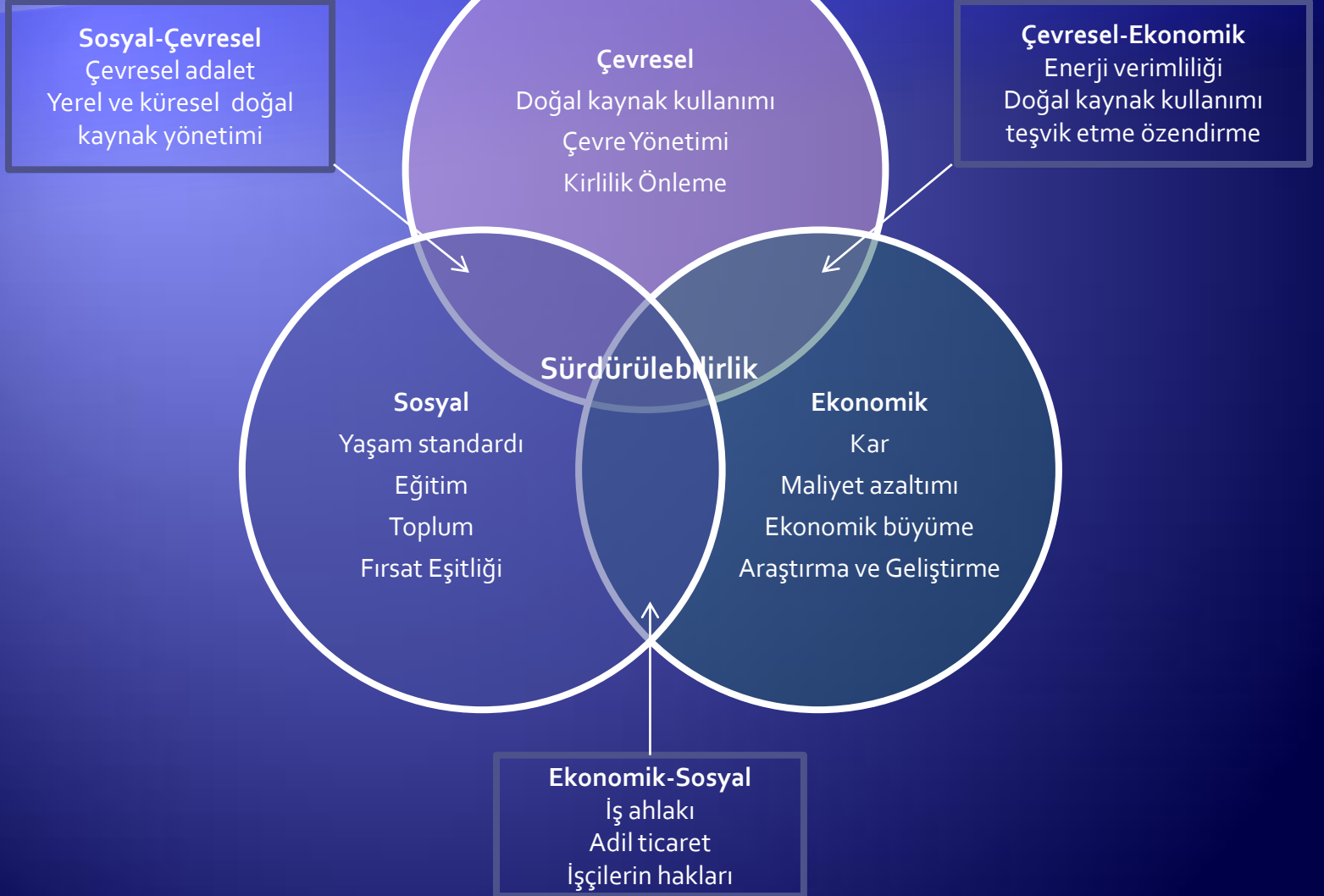

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE ÇED

Prof.Dr. Gülen GÜLLÜ
Hacettepe Üniversitesi
Çevre Mühendisliği Bölümü
E-mail: ggullu@hacettepe.edu.tr

Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma

- ◆ “bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecekteki kuşakların imkanlarını kısıtlamayacak, kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini daraltmayacak bir kalkınma tarz ve sürecinin benimsenmesi” (UNDP, Ortak Geleceğimiz, 1987)
- Gelecek kuşaklar da kaynaklar üzerinde hakka sahiptir
- Bugünkü kuşak karar-üretiminde gelecek nesillerin ihtiyaçlarını düşünerek karar almalıdır

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE MADENCİLİK???

- Madencilik sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu olabilir mi?
- Cevap kişiden kişiye değişebilir mi?
- Cevap gelişmiş/gelişmekte/gelişmemiş ülkelere göre değişebilir mi?
- Sahaya özel değişebilir mi?
- Ürün yada üretim işlemine göre değişebilir mi?
- Madencilik olmadan sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir ekonomik büyüme, sürdürülebilir toplum mümkün müdür?

Madenciliğin Sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu olması için;

MADENCİ SORUMLULUĞU

- Ekonomik Sorumluluk -- hissedarlarınıza, çalışanlarınıza, toplum, ulusal ekonomi
- Çevresel Sorumluluk -- toplum üründen çok madencilik etkileri ile daha fazla endişelenmektedir
- Kaynak Yönetimi – akıllıca ve verimli kullanımı
- Soysal sorumluluk – ortak hedefler
- Ürün Yönetimi
- Halkın onayı

Madencilik Sürdürülebilir Kalkınma ile uyumlu olması için;

DEVLETİN SORUMLULUĞU

- Yasal düzenlemeleri hazırlama,
- Adil , şeffaf ve tarafsız uygulama
- Etkin izleme-denetim
- Ekonomik katkıyı artırıcı plan ve programlar geliştirme

Sürdürülebilir kalkınma ve ÇED

ÇED;

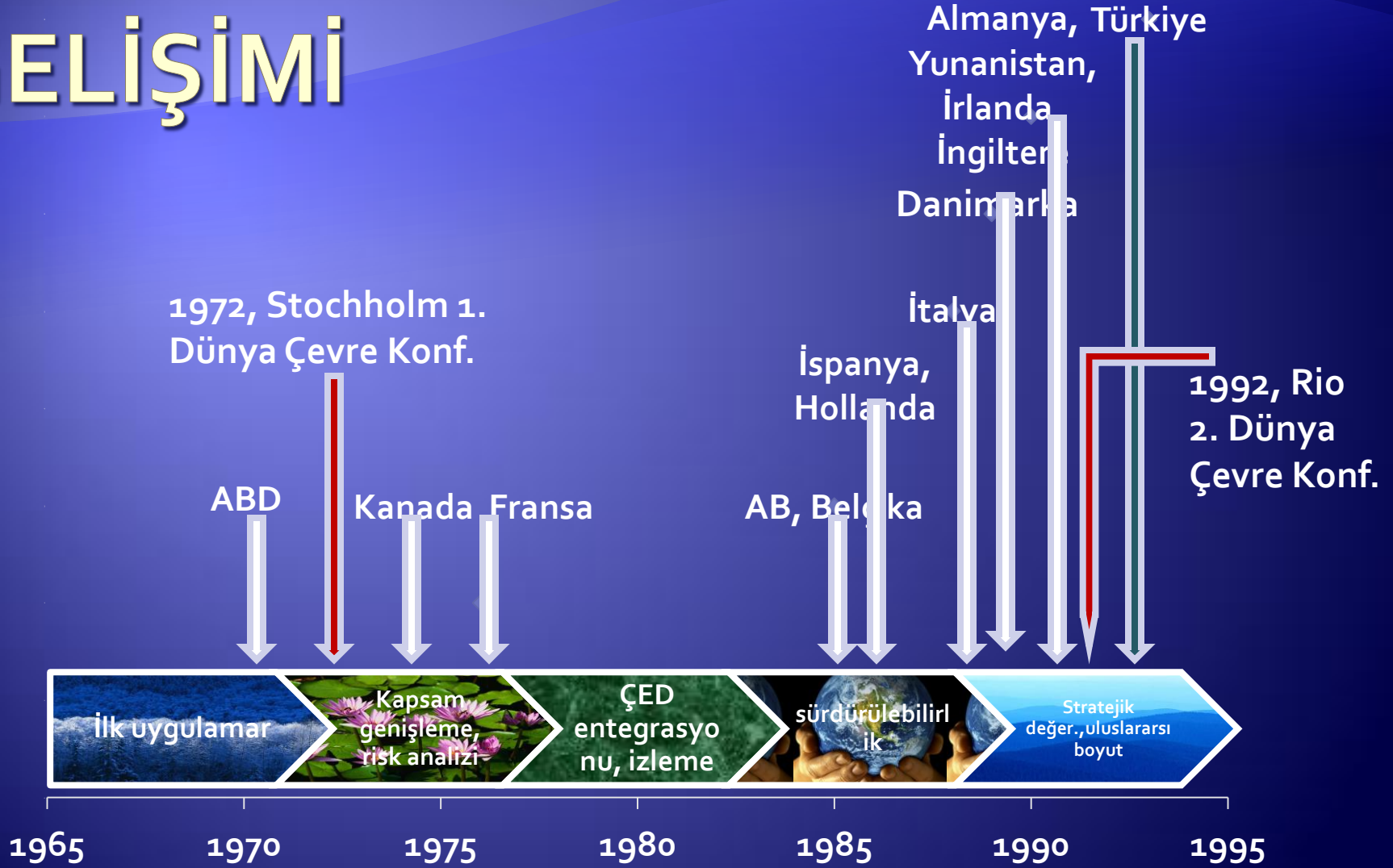
- ◆ doğal kaynaklar verimli kullanımı,
- ◆ atıkların azaltılması,
- ◆ kaynakların tekrar kullanımının sağlanması hedefleriyle

gelecek nesillerin ihtiyaçlarına cevap veren ve çevrenin sürekli şekilde korunması sağlayan sürdürülebilirlik aracı olarak önerilmiştir.

Çevresel Etki Değerlendirme

- ◆ Önerilen projelerin ekosistem üzerindeki çevresel ve sosyo-ekonomik etkileri belirlemek, etkilerin kabul edilebilir düzeye indirilmesi için önlem seçenekleri belirlemek, risk ve fayda-maliyet analizleri yapmak ve eylem planı oluşturmak, karar vericilerin sağlıklı karar vermelerini sağlamak için, onlara, projelerin çevresel etkilerini göstermektir...

ÇED'in TARİHSEL GELİŞİMİ

ÇED sürecinin çevre mevzuatındaki yeri

Hava Kalitesi

- Hava kalitesi çerçeve düzenlemesi
- Yüzey atmosferik ozon
- Stratosferik ozon
- v.d.

Gürültü Kirliliği Yönetimi

- Uçak işletmesi,
- Ev Eşyaları,
- Motorlu Araçlarda Egzos Sistemleri,
- Motorsikletler,
- Açık Havada Çalışan Aletler için Gürültü Emisyonları
- v.d.

Su Kalitesi

- Su Çerçeve Direktifi
- İçme Suyu Direktifi
- Kentsel Atıksu Arıtma Direktifi
- Arıtma Çamurları Direktifi
- Yüzme Suları Direktifi

Atık Yönetimi

- Atık Çerçeve Direktifi
- Düzenli Depolama Direktifi
- Ambalaj Atıkları Direktifi
- Tehlikeli Atıklar Direktifi
- Atık Yakma Direktifi
- v.d.

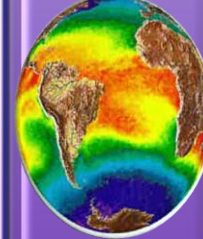
Endüstriyel Kirliliğin Kontrolü ve Risk Y.

- Endüstriyel emisyonların kontrolü
- Önemli kazaların sebep olduğu zararların kontrolü
- Çevresel muhasebe ile ekotiketlenmesi
- v.d.

Kimyasallar ve Doğanın Korunumu

- Topluluk içinde kimyasal maddelerin serbest dolaşımını kolaylaştırmak, insan ve hayvan sağlığının korunmasının yanında çevrenin korunması
- Habitat direktifi

İklim Değişikliği

- Kyoto Protokolü
- SAVE :Enerji verimliliğini sağlamak
- ALTENER :Yenilenebilir enerjinin gelişimi
- v.d.

Nükleer Güvenlik ve Radyasyondan Korunma

- Nükleer Enerji
- Radyasyondan Korunma (Medikal maruziyet)
- Radyolojik Acil Durum
- Açıkta Çalışanların Radyasyondan Korunması
- v.d.

ÇED

SÇD

Çevresel bilgiye erişim

Raporlama Direktifi

Avrupa Çevre Ajansı, AÇA

LIFE

Türkiye'de çevre koruma ile ilgili gelişmeler

- ◆ 18.3.1924 Köy Kanunu
- ◆ 3.4.1930 1580 sayılı Belediye Kanunu
- ◆ 24.4.1930 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu
- ◆ 18.10.1982 2709 sayılı Anayasa'nın 56. maddesi
 - ◆ Madde 56. Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.
- ◆ 9.8.1983 2872 sayılı Çevre Kanunu, Madde 10
- ◆ ÇED Yönetmeliği (1993, 1997, 2002, 2003, 2004, 2008)

ÇED Yönetmelikleri

◆ **17.7.2008**
5. Yönetmelik

◆ 16.12.2004

◆ 16.12.2003 (4.)

◆ 6.6.2002 (3.)

◆ 14.4.2000

◆ 23.6.1997 (2.)

◆ 13.8.1999

◆ 7.2.1993 (1. Yönetmelik)

Çevre Kanunu, 1983

1980

1985

1990

1995

2000

2005

2010

YÖNETMELİK

Çevre ve Orman Bakanlığmdan:

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar ve Kısıltmalar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik;

- a) Çevresel Etki Değerlendirmesi kapsama giren projelerin işletme öncesi, işletme sırası ve işletme sonrası dönemde izlenmesi ve denetlenmesini,
 - b) Çevresel Etki Değerlendirmesi Başvuru Dosyası, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ile Proje Tanıtım Dosyasının hangi tür projeler için isteneceği ve içereceği konuları,
 - c) Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları,
 - ç) Çevresel Etki Değerlendirmesi için Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunun oluşturulması ile ilgili çalışmaları,
 - d) Çevresel Etki Değerlendirmesi sisteminin, çevre yönetiminde etkin ve yaygın biçimde uygulanabilmesi ve kurumsal yapısının güçlendirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarını,
- kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun 10 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

ÇED neden gerekli ve faydalıdır?

- ◆ Uygulama aşamasında ortaya çıkabilecek problemlere karşı daha önceden önlemler üreterek hazırlıklı olunması
- ◆ Proje sahibi için projenin tüm yönlerinin görülebilmesi ve seçeneklerin değerlendirilebilmesi
- ◆ Karar verme sürecine yönelik daha güvenilir ve işbirlikçi bir yaklaşım sağlaması
- ◆ ÇED süreci katılımcı tabiatı sayesinde, ülkenin genel demokratik sürecine katkıda bulunur

ÇED sürecinin prensipleri

- ◆ Planlama sürecine entegrasyon
- ◆ Mümkün olan en erken aşamada dialog
- ◆ Sorumluluk
- ◆ Halkın katılımı
- ◆ Esneklik
- ◆ Demokrasi

ÇED Akışı

Halkın Katılımı

Proje Hazırlığı

Eleme

- hangi projelere hangi seviyede ÇED uygulanacağına karar verildiği aşama

Kapsamlaştırma

- önemli olabilecek noktaların belirlenmesi ve yapılacak işlerin tanımlanması

Etki Analizi

- önerinin etkilerini tahmin etmek ve önemini belirlemek

Etki Giderim Önlemleri Belirleme

- etkinin giderimi, azaltılması veya önlenmesi için alınacak tedbirler

Raporlama

- karar verme için gerekli bilgilerin belirli bir format dahilinde hazırlanması

İnceleme

- ÇED raporunun kalitesinin değerlendirilmesi

Değerlendirme

- önerinin kabulü veya reddine karar verme

Uygulama ve Denetim

- projenin uygulama aşamasında izleme, teftiş ve takip çalışmaları

Eleme aşamasının amacı

- ◆ Önerilen proje için ÇED'in gerekli olup olmadığının belirlenmesi
- ◆ Gerekli olduğu durumda hangi seviyede ÇED yapılması gerektiğinin belirlenmesi

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

ÇED YÖNETMELİĞİ

ÇED Yönetmeliğine Tabi Tesisler Başlıca 7 Grupta toplanmıştır.

- Atık ve Kimya Tesisleri
- Enerji Yatırımları
- Petrol ve Madencilik Yatırımları
- Sanayi Yatırımları
- Tarım ve Gıda Yatırımları
- Turizm ve Konut Yatırımları
- Ulaşım, Kıyı ve Altyapı Yatırımları

ÇED Yönetmeliği

17 Temmuz 2008 tarih ve 26939 sayılı ÇED Yönetmeliği

EK- I LİSTESİ ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ

- 6- Asbest çıkartılması ve asbest içeren ürünleri işleme veya dönüştürme projeleri:
- Asbest madeni işletmeleri ve zenginleştirme tesisleri,
 - Son ürün olarak friksiyon (sürtünme) maddesi üreten 50 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,
 - 200 ton/yıl ve üzeri asbest kullanan diğer tesisler,
- 28- Madencilik projeleri;
- Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın,
- 25 hektar ve üzeri çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletme ve cevher hazırlama tesisleri,
 - 150 hektarı aşan (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) çalışma alanında açık işletme yöntemi ile kömür çıkarma ve cevher hazırlama tesisleri,
 - Biyolojik, kimyasal, elektrolitik ya da ısı işlem yöntemleri uygulanan cevher zenginleştirme tesisleri,
 - 1 inci ve 2 nci grup madenlerin her türlü işleme sokulması (kırma-eleme, öğütme, yıkama ve benzeri) 100.000 m³/yıl ve üzeri kapasitede olanlar.

ÇED Yönetmeliği

EK– II LİSTESİ SEÇME-ELEME KRİTERLERİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ (Ek– 1 Listesinde Yer Alan Alt Sınırlar Bu Listede Üst Sınır Olarak Alınır)

Madencilik

42- Madencilik projeleri

Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın;

a) Madenlerin çıkarılması (Ek-I'de yer almayanlar),

b) 5.000 m³/yıl ve üzeri kapasiteli blok ve parça mermer, dekoratif amaçlı taşların çıkartılması, işlenmesi ve yıllık 250.000 m² ve üzeri kapasiteli mermer kesme, işleme ve sayalama tesisleri,

c) 1.000.000 m³/yıl ve üzerinde metan gazının çıkartılması ve depolanması,

ç) Karbondioksit ve diğer gazların çıkartıldığı, depolandığı veya işlendiği 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,

d) 1 inci ve 2 nci grup madenlerin her türlü işleme sokulması (kıрма-eleme, öğütme, yıkama ve benzeri) Ek-I'de yer almayanlar,

e) Cevher hazırlama veya zenginleştirme tesisleri (Ek-I'de yer almayanlar).

43- 50.000 ton/yıl ve üzeri tuzun çıkarılması ve/veya her türlü tuz işleme tesisleri.

44- Kömür işleme tesisleri

a) Havagazı ve kok fabrikaları,

b) Kömür briketleme tesisleri,

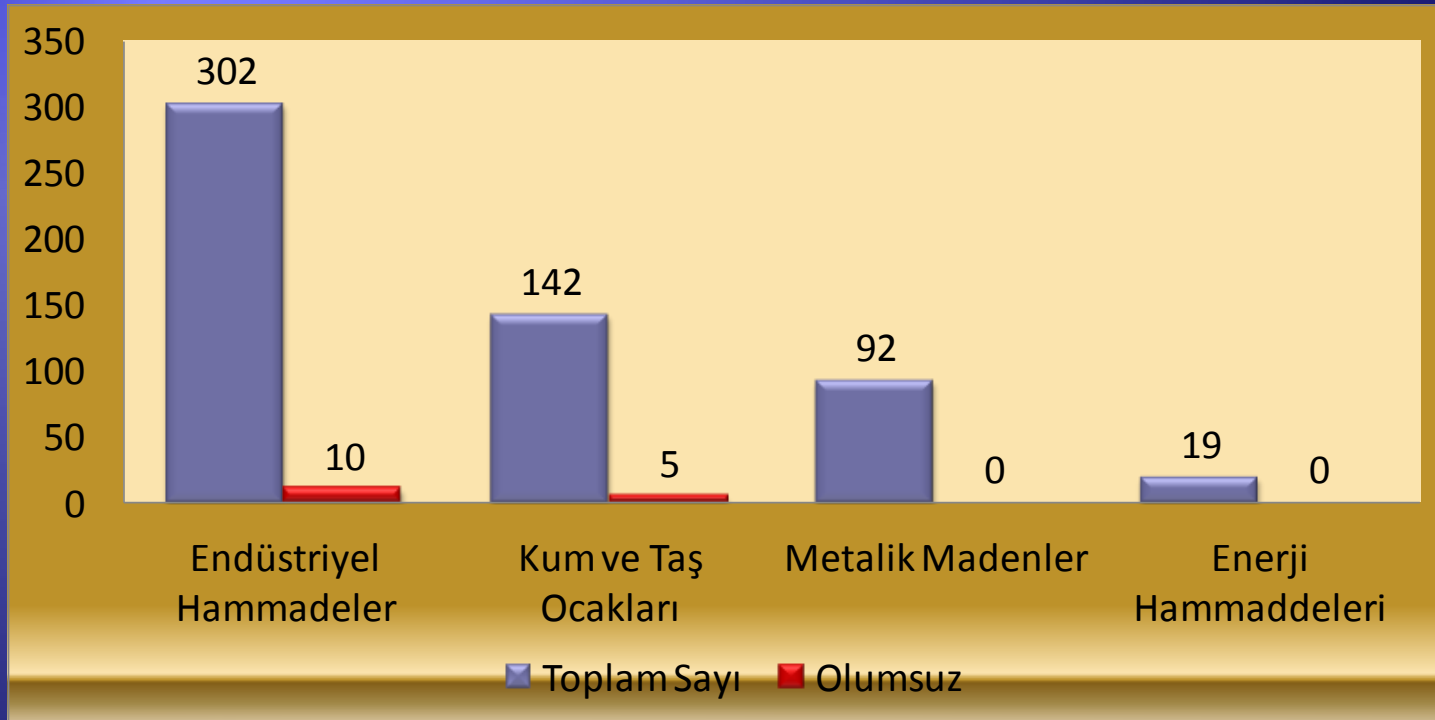
c) Kömür yıkama tesisleri.

45- Petrokok, kömür ve diğer katı yakıtların depolama, sınıflama ve ambalajlama tesisleri (perakende satış birimleri hariç).

46- Kireç fabrikaları ve/veya alçı fabrikaları.

47- EK-I'de yer alan projeler kapsamında bulunmakla birlikte, yeni bir metot veya ürün denemek ve geliştirmek amacı ile hazırlanan ve iki yıldan uzun süreli olmayan projeler.

ÇED başvurularının madencilik sektörü içindeki dağılımı (11.01.2012 tarihi itibarıyla)

Madencilik sektörü = Toplam ÇED'lerin %23
Olumsuz ÇED = %50

AB ÇED eleme uygulaması

Habitat Directifi (92/43/EEC). Üye ülkelerin Özel koruma statüsü verilmiş Natura 2000 alanlarını korumaya yönelik geliştirilmesi gerekli olan yönetmelik

Kapsamlaştırma

- ◆ İlk aşama – eleme biter bitmez başlar
- ◆ Açık, karşılıklı etkileşim olan bir proses – halkın katılımını içerir
- ◆ ÇED'in temelini oluşturur
 - ◆ ÇED'in sınırlarını çizer
 - ◆ Karar vericilere gerekli bilgiyi tanımlar
 - ◆ Gz önüne alınması gereken önemli etkileri tanımlar

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
nlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

Kapsam belirleme aşamasının ana hedefleri

- ◆ Paydaşları belirlemek ve bilgilendirmek
- ◆ Onların endişelerini ortaya çıkarmak
- ◆ Pratikte mümkün olan alternatifleri belirlemek
- ◆ İncelenmesi gereken başlıca konuları tanımlamak
- ◆ ÇED çalışmasının sınırlarını çizmek
- ◆ Halkın katılımının sağlanması
- ◆ Yapılacak çalışmanın formatının belirlenmesi

Kapsam belirleme temel prensipleri

- her bir proje önerisi için yeni bir kapsam belirleme işlemi yapılmalıdır
- Mümkün olduğu kadar kısa süre içinde çalışmalara başlanmalıdır
- ◆ Karar verme sırasında halkın görüşü alınmalıdır
- ◆ Yaklaşım sistematik, uygulama esnek olmalıdır
- ◆ Gerekli olduğu durumda yeni durum ve bilgiye cevap verir olmalıdır

Kapsam belirleme ekibi

- ◆ Öneri sahibi
- ◆ İlgili kurum ve kuruluşlar
- ◆ ÇED idari kurumu
- ◆ diğer ilgili kuruluşlar
- ◆ ÇED uzmanları
- ◆ Halk

Kapsamlaştırma içeriği

- 1. GİRİŐ**
- 2 YASAL ÇERÇEVE**
Uluslar arası, Ulusal, OECD, Dünya Bankası ilgili mevzuat
- 3 PROJENİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ**
- 4 ÇEVRESEL ELEME**
- 5 PROJE ALANININ MEVCUT ÇEVRESEL ÖZELLİKLERİ**
Nüfus, flora, fauna, toprak, su, iklim, arazi kullanımı, su kaynakları, tarihi ve kültürel özellikleri, ekonomi
- 6 PAYDAŐ TOPLANTI LARI SONUÇLARI**
- 7 N-ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME**
Proje Yapılmaması Alternatifi
Arazi Hazırlığı
İnşaat AŐaması
İŞletme aŐaması
- 8 ÇED KAPSAMI**
- 9 PAYDAŐ TOPLANTI PLANI**
- 10 Kaynakça**

Türk ÇED Yönetmeliği

Kapsamlaştırma Aşaması

- ◆ Proje sahibinin, ÇŞB temsilcilerinden ve ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşan İnceleme Değerlendirme Komisyonuna (İDK) Proje Tanıtım Dosyası formatı kullanılarak hazırlanmış bir dosya) sunar. Sunulan bilgilere dayalı olarak, komisyon ÇED'in kapsamını ve önerilen projenin belirli özelliklerine göre bazı kalemleri kapsamayabilecek veya içerebilecek "proje özel formatını" belirler.

Etki Analizi Amacı

Potansiyel Etkilerin Belirlenmesi

(Planlanan tesisin doğrudan, dolaylı, kümülatif etkisinin olabileceği bütün koşul ve şartlar belirlenmelidir)

Etkilerin Tanımlanması ve Boyutlandırılması

(Modelleme çalışmaları ile olası etkinin boyutları tespit edilmektedir)

Etkilerin Değerlendirilmesi

(Tespit edilip boyutlandırılan etkilerin hangisinin daha önemli olduğu irdelenmelidir).

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

Etki önemi kriteri

- ◆ Çevresel kayıp ve bozulma
- ◆ Çevresel değişim sonucu oluşacak sosyal etki
- ◆ Çevresel standartlara uyum sağlanamaması
- ◆ Risk olasılığı ve kabul edilebilirliği

Dünya Bankası kriterlerine göre etkinin kabul edilebilirliği

Etkinin kabul edilebilirliği	Potansiyel etki sınırı
Kabul edilemez	Yasal sınır değerleri aşıyorsa örn. Kalite standardı
Kabul edilemez	Halk sağlığı ve güvenliği riskini artırıyorsa örn. $1/10^6$ ölüm riski artışına neden olursa
Kabul edilemez	Biyolojik canlı, genetik çeşitlilik, nadir ve nesli tehlikede canlı kaybına neden oluyorsa
Normalde kabul edilemez	Mevcut çevre politikaları ve arazi kullanım planları ile çelişiyorsa
Normalde kabul edilemez	Ticari biyolojik türlerin kaybı söz konusu ise
Normalde kabul edilemez	Yenilenebilir kaynakların üretim kapasitesinin büyük ölçekli kaybı söz konusu ise
Azaltım, giderim teknikleri uygulandığında kabul edilebilir	Zararlı böcek, biyolojik hastalıklar, yabani hayvanlar, zararlı otların yayılmasının engellenmesi
Azaltım, giderim teknikleri uygulandığında kabul edilebilir	Nadir ve türü tehlikede olan canlıların alınması
Azaltım, giderim teknikleri uygulandığında kabul edilebilir	Türü tehlikede olan bitki ve hayvanların barınaklarının tehlikede olması halinde
Normal olarak kabul edilir	Türü tehlikede olmayan bitki ve hayvanların sayılarının ve barınaklarının tehlikede olması halinde
Normal olarak kabul edilir	Bazı özel estetik değerlerin kaybına engel olamadan arazi modifikasyonu
Normal olarak kabul edilir	Alıcı ortamın taşıma kapasitenin altında olduğu belirlenen emisyonlar

Etki Giderim Önlemlerinin Belirlenmesi

- ◆ Projenin en iyi alternatiflerinin bulunması
- ◆ Çevresel ve sosyal kazançların artmasını sağlamak
- ◆ Negatif etkileri yok etmek, azaltmak veya düzeltici faaliyette bulunmak
- ◆ Önlenemeyen etkilerin kabul edilebilir limitler içinde olmasını sağlamak

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

Etki yönetiminin amacı

- ◆ Etki azaltımına yönelik sistem ve prosedürlerin oluşturulması
- ◆ Etki giderim önlemlerinin etkinliğinin takibini mümkün kılmak
- ◆ Önceden ön görülmeyen etki oluştuğunda önlem almak

Etki giderim unsurları

Etkinin bedelini 6demek

- ◆ Projeden etkilenen yeri rehabilite etmek (balık yumurtaları bırakmak, habitat oluşturmak)
- ◆ Projeden etkilenen bölgenin eski haline getirilmesi (taş ocakları, boru hatları v.s.)
- ◆ Etkilenen kaynakları, başka bir bölgede yeniden oluşturmak (endemik bitkilerin çıkarılarak başka bölgede dikimi)

Raporlama

- ◆ Önerilen Projenin etkilerinin neler olduğunu belirtir
- ◆ Etki giderim önlemlerini tanımlar
- ◆ Etkilerin izlenmesine yönelik karar verici merciinin kimler olduğunu belirtir
- ◆ Halkın ve karar vericinin bilgilendirilmesini sağlar

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

ÇED Raporunun İçeriği

- ◆ Genel teknik olmayan özet
- ◆ Proje önerisinin amacı
- ◆ Proje önerisinin tanımı ve alternatifler
- ◆ Etkilenen çevre ve halkın tanımlanması
- ◆ Halkın katılımı ve görüşleri
- ◆ Başlıca etkiler ve giderim yolları
- ◆ Giderilemeyen etkilerin önemi
- ◆ Çevre yönetim planı-etki yönetiminin nasıl gerçekleştirileceği hakkında bilgi
- ◆ Ekler

ÇED Raporlarının bazı yaygın eksiklikleri

- ◆ Projenin amaçları yeterince açıklanmamış
- ◆ Yapılan tanımlama tüm aktiviteleri içermiyor
- ◆ Alternatifler iyi tanımlanmamış
- ◆ Ana problemler belirtilmemiş
- ◆ Çevre üstünkörü ele alınmış
- ◆ İlgili standartlar ve yönetmelikler tanımlanmamış
- ◆ En iyi durum alternatifi tanımlanmamış
- ◆ Önemli etkilerden bahsedilmemiş
- ◆ Belirsizliği çok olan eski tahmin metotları kullanılmış
- ◆ Etkiler standartlar veya hedeflerle karşılaştırılmamış
- ◆ Uygun etki giderim önlemleri dikkate alınmamış
- ◆ Yanlış sonuçlar üretilmiş

İnceleme

- ◆ Raporun kalitesi
- ◆ Halkın görüşlerinin rapora yansması
- ◆ Verilen bilginin karar için yeterliliği
- ◆ İlave bilgi ihtiyacı

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

İncelemede dikkate alınan hususlar

- ◆ Formata uygunluk
- ◆ Verilen bilginin doğruluğu ve teknik olarak uygunluğu
- ◆ Halkın endişelerinin dikkate alınıp alınmadığı
- ◆ Ana sonuçların tam olarak belirtilip belirtilmediği
- ◆ Verilen bilginin açık ve anlaşılır olması
- ◆ Verilen bilginin karar vericiye yeterli olması

İnceleyici kurum farklılıkları

- Çevre Ajansı — Kanada (kapsamlı çalışmalar)
- Bağımsız panel — Canada (anket)
- İnceleme, değerlendirme komisyonu — Türkiye, Hollanda
- Ajanlar-arası komiteler— ABD
- Planlama Dairesi (Danışman görüşü) — İngiltere
- *Yetkili Kurum, halkın görüşleri – AB*

Değerlendirme

- ◆ Teknik bilgi ve belgelere
- ◆ projenin fayda ve maliyetine
- ◆ ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin dengesi gözönünde tutularak

Yatırımla ilgili karara varma aşamasıdır.

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

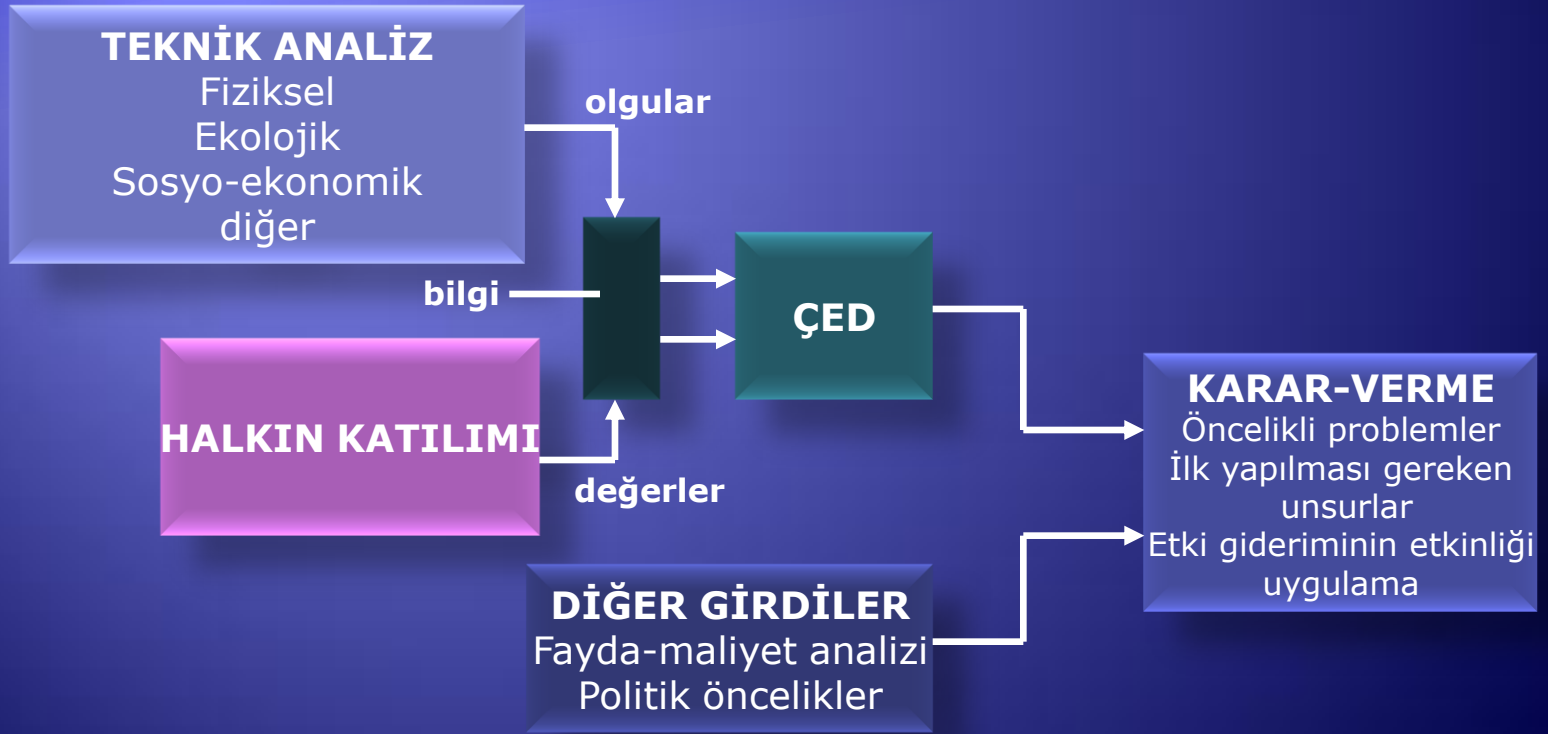
Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

Karar verme prosesinde ÇED'in yeri

Duruma bağlı olarak karar verici

- ◆ Öneriyi onaylayabilir (ÇED olumlu)
- ◆ Bazı özel şartlar altında onaylayabilir (belli koşullar altında ÇED olumlu)
- ◆ Daha ileri inceleme yapılmasını ister, kararı bekletir
- ◆ Revizyon için geri yollayabilir
- ◆ Rapor reddedilir (ÇED olumsuz)

Halkın Katılımı

- ◆ öneri ve onun muhtemel etkileri hakkında tüm taraflara bilgi verilmesi
- ◆ Halkın vereceği bilgi, görüő ve endişelerinin dikkate alınması
- ◆ ÇED ve karar sürecinde halkın görüşlerinin dikkate alınması

Halkın Katılımı

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

Halkın Katılımı (Proje Paydaşları)

Aşağıdakilerden herhangi biri veya hepsi olabilir:

- ◆ Projeye konu olan sorunu veya sorunları doğrudan yaşayanlar; diğer bir deyişle projenin sonuçlarından doğrudan yararlanacak olanlar
- ◆ Projenin potansiyel yandaşları/destekçileri
- ◆ Projenin potansiyel muhalifleri, diğer bir deyişle projenin sonuçlarından zarar görme riski taşıyanlar
- ◆ Projede etkin rol alabilecek kişi ve gruplar, (örneğin proje onayı ve finansmanı gibi konularda karar alıcılar, medya)

Halkın katılımının faydaları

- Karar sürecinde yerel halk tarafından verilecek bilgi önemli olabilir
- Proje alternatifleri, önleme teknikleri hakkında halkın bilgilendirilmesi sonradan çıkabilecek sorunların önüne geçebilir
- Maksimum fayda minimum çevresel zarar elde edilir
- Projenin halk tarafından benimsenmesi sağlanır
- Karar sürecinin tarafsız ve şeffaf olması sağlanır
- Halkın çevre üzerinde söz sahibi olması sağlanır

Halkın katılımının seviyeleri

Farklı ilgi grupları, görüşler arasında uzlaşmacı çözüm.

Müzakere

Etkilerin belirlenmesi, giderilmesi aşamalarında
Halkın sürece dahil edilmesi,

Katılımcı

Danışma

Paydaşlar arasında karşılıklı bilgi akışı

Bilgilendirme

Tek yönlü bilgi, aktarımı

AB ÇED sürecinde halkın katılımı:

- ◆ Aarhus Convention (revizyon 2003/35/EC)
- ◆ Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Almada Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi 30 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiş, AB üyesi ülkeler dahil 39 ülke tarafından onaylanmıştır. AB, tüm dünya ülkelerini Sözleşme'ye taraf olmaya çağırmakta ve Sözleşme hükümlerini uluslar arası alanda yerleşik hukuk kuralları haline getirmeye çalışmaktadır. Bu yöndeki çabalara ABD ve Kanada gibi gelişmiş ülkeler de destek vermektedir.
- ◆ Aarhus Sözleşmesi'nin temel yaklaşımı, halkın bilgiye erişim ve karar alma sürecine katılımında şeffaflığın sağlanması olarak özetlenebilir. Sözleşme'de, halkın bilgiye erişim ve karar alma sürecine katılımında vatandaşlık, milliyet ve ikametgâh farkının gözetilmemesi öngörülmüştür.

Uygulama ve Denetim

- ◆ Projenin kabul edildiği haliyle uygulandığından emin olunması
- ◆ Etkilerin öngörülen sınırlar veya mücade edilen limitler içinde olduğundan emin olunması
- ◆ Uygulama aşamasında önceden öngörülmemeyen bir etki ortaya çıktığında gerekli önlemlerin alındığından emin olunması
- ◆ İyi uygulama yöntemleri ile projenin çevresel faydalarının maksimize edildiğinden emin olunması
- ◆ ÇED proses ve uygulama bilgisinin geliştirilmesi için deneyim kazanılması

Halkın Katılımı

Proje Hazırlığı

Eleme

Kapsamlaştırma

Etki Analizi

Etki Giderim
Önlemleri Belirleme

Raporlama

İnceleme

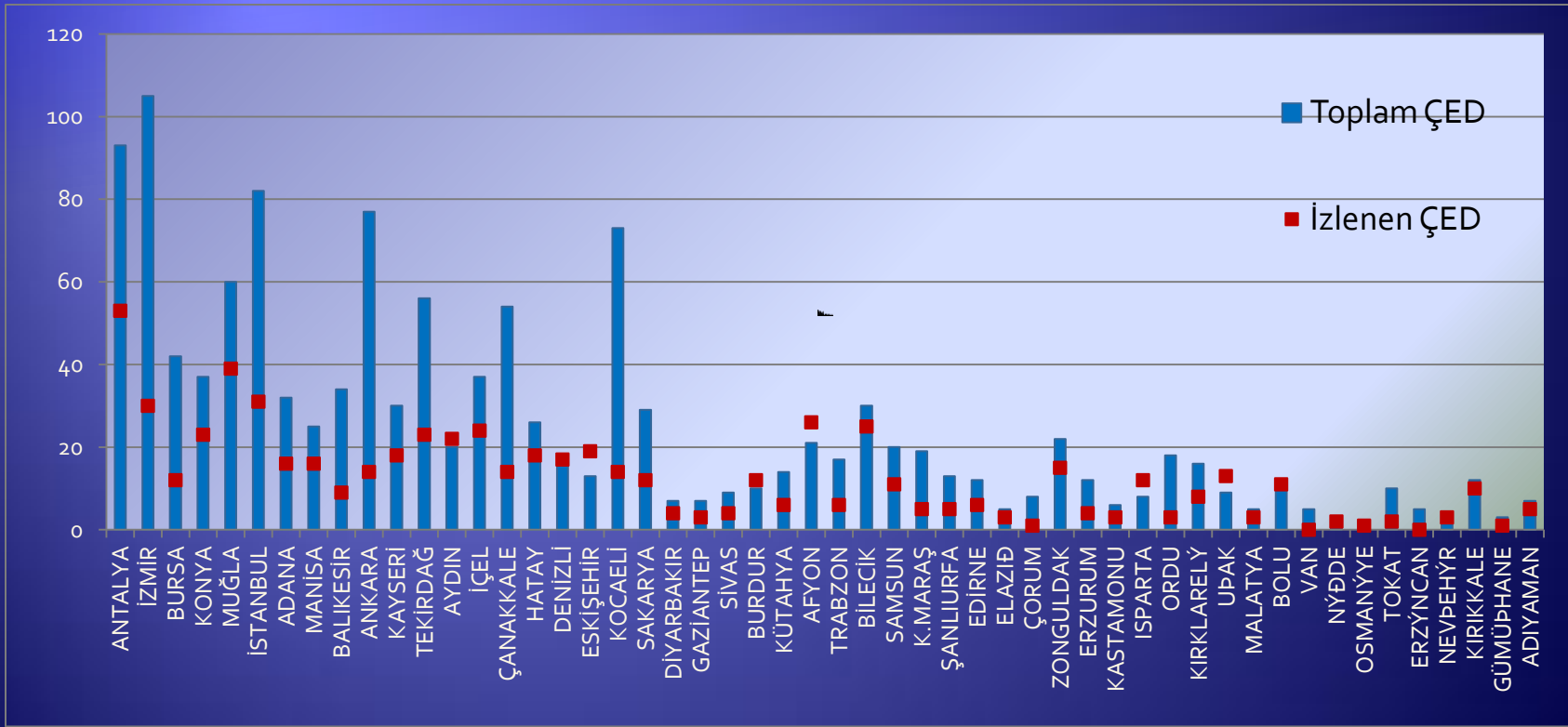
Değerlendirme

Uygulama ve
Denetim

Türk ÇED Sürecinde Uygulama ve Denetim

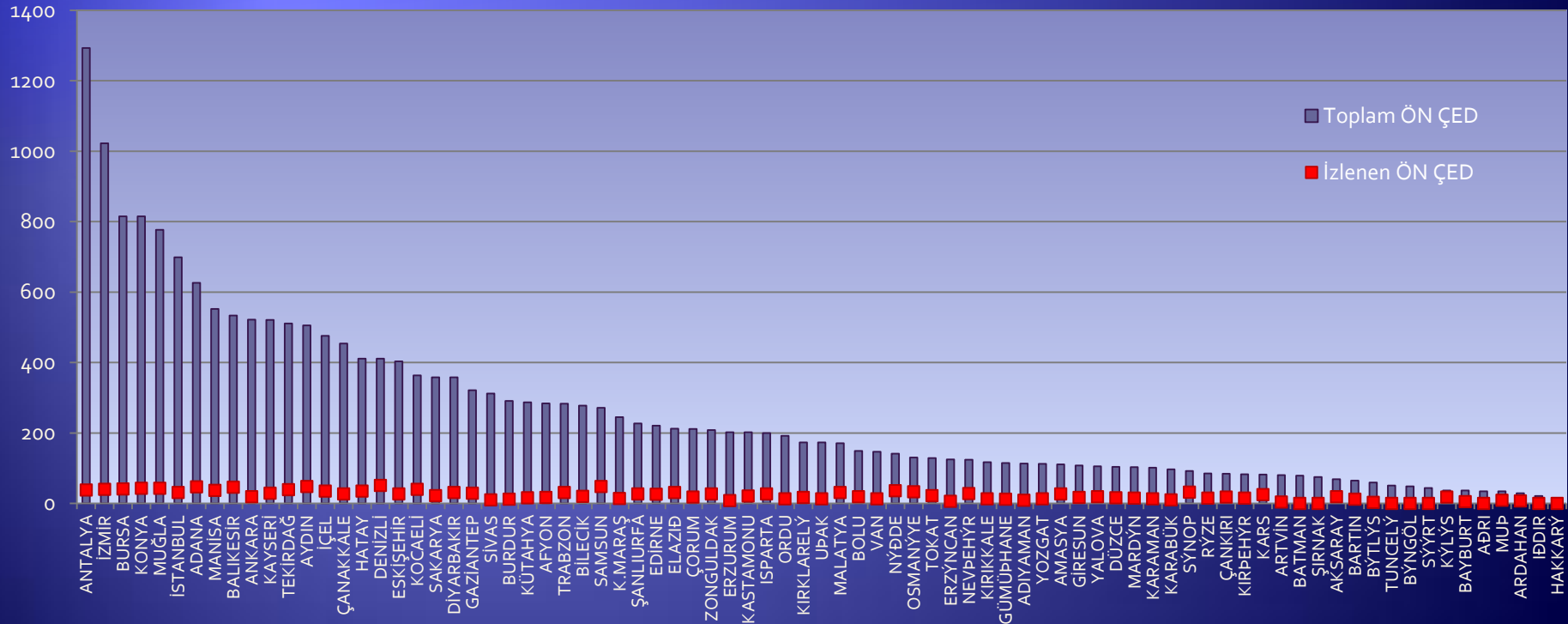
- ◆ ÇED Yönetmeliği 18. Maddesi “Bakanlık, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verilen projelerle ilgili olarak, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya Ek-IV’e göre hazırlanan proje tanıtım dosyasında öngörölen ve proje sahibi tarafından taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izler ve kontrol eder.

1997- 01/07/2008 TARİHİ İTİBARIYLA ÇED İZLEME KONTROL SONUÇLARI (ÇOB, 2009)

İzleme oranı = %49

1997- 01/07/2008 TARİHİ İTİBARIYLA ÖN ÇED İZLEME KONTROL SONUÇLARI (ÇOB, 2009)

İzleme oranı = %8

ÇED uygulama ve denetim organları

- ◆ *Yetkili otorite* – projenin rapora uygun yapıldığını garantiler
- ◆ *Proje sahibi* – genellikle taşeronlar tutarak önceden öngörülen aktivitelerin gerçekleşmesini sağlar (arazi temizliği, inşaat, çevre yönetimi v.b.)
- ◆ *Çevre ajansı* – giderim tekniklerinin çalışıp çalışmadığının, izleme verilerinin değerlendirilmesi, yasal limitlere uygunluğu v.s
- ◆ *Halk* – çevresel izleme ve teftiş de yasal komite üyesi olarak veya izleme ve teftiş raporlarının halk tarafından incelenmesi

ÇED Sistemi çevre korumada yeterli mi?

ÇED sisteminin tüm dünyadaki etkinliği üzerine yapılan incelemelerde 4 ana alanda iyileştirilme yapılması gerekliliği tespit edilmiştir (Sadler, 1996; Jay et al., 2007):

- ◆ Kalite kontrolü: ÇED raporlarının kalitesinin artırılması, ÇED prosesinde karar-sonrası kalite kontrol mekanizması geliştirmek (örn. izleme ve takip programları)
- ◆ Çevresel etkilere, sosyal, sağlık, ekonomik vd. etkilerin entegrasyonu ve ÇED raporu hazırlayanların deneyiminin artırılması
- ◆ Halkın katılımının etkinleştirilmesi,
- ◆ Kümülatif etkiler ve büyük ölçekli değişimleri gösterecek metotların kullanılmasının sağlanması

ÇED'lerin Kalitesinin Artırılması

- ◆ ÇED çalışmalarında mevcut durumu tespit etmeye yönelik nitelikli ve sürekli çevresel verilerin oluşturulması ve çevresel verinin paylaşımının devamlılığının sağlanması,
- ◆ Madencilik sektörüne yönelik BAT rehberlerinin, sürece ilişkin el kitaplarının hazırlanması/güncellenmesi ve hedef kitlelere ulaştırılması
- ◆ Madencilik faaliyetlerinden kaynaklanacak çevresel etkilerin belirlenmesine yönelik olarak kullanılması gerekli olan toz dağılım modellemesi, gürültü modellemesi, yeraltı suyu kirlilik taşınım modellemesi, atık oluşumu v.b etki tahmin metotlarına yönelik klavuzların hazırlanması, kullanıcı ve denetleyicilere yönelik sertifika programlarının oluşturulması

ÇED'lerin Kalitesinin Artırılması (devam)

- ◆ İzleme ve kontrol programlarının aksatılmadan yürütülmesi
 - ◆ Projenin kabul edildiği haliyle uygulandığından emin olunması
 - ◆ Etkilerin öngörülen sınırlar veya müsaade edilen limitler içinde olduğundan emin olunması
 - ◆ Uygulama aşamasında önceden öngörülmeleyen bir etki ortaya çıktığında gerekli önlemlerin alındığından emin olunması
 - ◆ İyi uygulama yöntemleri ile projenin çevresel faydalarının maksimize edildiğinden emin olunması
 - ◆ ÇED proses ve uygulama bilgisinin geliştirilmesi için deneyim kazanılması

Halkın Katılımının Etkinleştirilmesi

- ◆ Çevre konularında halkın karar sürecine katılma hakkı ve yargıya başvurma hakkı bulunmaktadır
- ◆ ÇED Yönetmeliği Ek-I listesine tabi projeler için halkın katılımı söz konusu iken, Ek-II listesi faaliyetleri için bu aşama eksiktir.
- ◆ Uygulama açısından ülkemizde gerçekleştirilen halkın katılımı prosedürü, AB'den farklılık göstermektedir.

Halkın Katılımının Etkinleştirilmesi

- ◆ Sadece birkaç gün önceden asılan ilanı görüp gelenlerle toplantı yaparak halkın katılımından fayda beklemek yerine, uzun bir süreç içinde farklı türde iletişim yolları da kullanarak mümkün olan en geniş halkın katılımı sağlanmalı, halkın endişelerinin giderilmesi amaç olmalı.

Katılımınız için teşekkür ederim.....